

عقاید فلسفی و عرفانی
حکیم متألّه
آقا محمد حسین نجفی قوچانی (ره)

مؤلف :

موسی الرضا امین زارعین

شهریور ۱۳۸۴

اگوست ۲۰۰۵ - شهر دوشنبه

امین زارعین، موسی‌الرضا، ۱۳۳۸ -
 عقاید فلسفی و عرفانی حکیم متاله آقا محمدحسین نجفی قوجانی
 (ره) / مؤلف موسی‌الرضا امین زارعین. -- تهران: عابد، ۱۳۸۴.
 [۲۷۰ ص.؛ مصور (رنگی)، جدول].
 ISBN 964-364-649-1 ریال: ۲۷۰۰۰

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیفا.
 واژه‌نامه.
 کتاب‌نامه: ص. ۲۲ - ۲۶؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. نجفی قوجانی، محمدحسین، ۱۲۵۶ - ۱۳۲۲ -- نقد و تفسیر، ۲.
 مجتهدان و علما -- سرگذشت‌نامه. الف. عنوان.
 ۲۹۷/۹۹۸ BP ۵۵/۳ / الف ۲۷

۲۹۶۹۱-۸۴م

کتابخانه علی ایران

عقاید فلسفی و عرفانی حکیم متاله آقا محمدحسین نجفی قوجانی (ره)

-
- مؤلف: موسی‌الرضا امین زارعین
 - طرح جلد: عابد کفاش
 - نوبت چاپ: اول / پاییز ۸۴
 - شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
 - حروف‌نگاری و صفحه‌آرایی: ... سبزوار - مؤسسه حروفچینی سبحان، تلفن ۲۲۲۱۹۸۰ - باغستانی
 - ناشر: عابد
 - چاپ و صحافی: ولیعصر
 - شابک: ۹۶۴-۳۶۴-۶۴۹-۱
 - قیمت: ۲۷۰۰ تومان

سیاس و تشکر

با نام و یاد آن مهربانی که نامش زیور هر سخن است و یادش فروغ هر انجمن و معبودی که جلالتش بی زوال است و جمالش بر کمال و درود بی پایان و تحیت بیرون از شمار نثار روانهای مطهر جمله‌ی انبیاء و زمره‌ی اولیا که مقربان حضرتند و راهنمای شریعت.

جا دارد مراتب قدردانی خود را از استاد گرامی دانشمند ارجمند استاد راهنما جناب آقای احمد جان محمد خواجه آف حفظه الله تعالی اعلام دارم امیدوارم سالهای سال گل وجود ایشان عطرافشان محافل علمی باشد. همچنین از جناب آقای پروفیسور موسی دینار شاه آف ایدیهیم الله تعالی رئیس آکادمی علوم تاجیکستان. امیدوارم شمع وجود ایشان سالهای سال روشنی بخش محافل علمی و فرهنگی باشد. از برادر ارجمندم جناب آقای دکتر سخی دادخارکش قبادیانی زید العزة العالی و خانواده معزز و گرامی ایشان که الحق بطور شایسته محبت را در حق این حقیر باتمام رسانیدند طول عمر با عزت ایشان را در کنار خانواده از خداوند مسألت دارم. از استاد گرامی جناب آقای دکتر رستم کمال آف مدیر گروه فلسفه آکادمی علوم تاجیکستان و همچنین آقای دکتر کمال بیک زاده کمال امتنان را دارم.

از حضرت آیه... السید محمدحسن علوی العریضی شریعتمدار ادام الله توفیقاته به جهت التفات و ارشاداتی که در طول قریب به یک قرن از حقیر دریغ نفرموده‌اند. ایضاً جناب آقای ناصر سرمدی پارسا سفیرکبیر جمهوری اسلامی ایران در کشور دوست و برادر تاجیکستان به جهت مساعدت‌های لازم.

از جناب آقای حاج مرتضی بلالی به جهت اخذ پذیرش تحصیل در آکادمی و جناب آقای حاج قاسم شعبانپور کاپیتان و مربی سابق تیم ملی هندبال ایران. جناب آقای حاج حمیدرضا کفاش معاون وزارت آموزش و پرورش و صاحب

انتشارات عابد به جهت چاپ تألیفاتم و جناب آقای مجتبی باغستانی به جهت حروفچینی و صفحه آرایی و خلاصه از جمال الدین، علیرضا، نجمه، ریحانه، روح الامین امین زارعین، سید مهدی علوی، روح الامین مشکانی و مهدی اسلامی، همکاران گرامی مهدی عسکری زاده و مرحوم محمدتقی مروجی به جهت ویراستاری نوشته ها و همسر بردبار و صبورم طیبه ضیاء حسین پور قدردانی می گردد.

www.ketab.ir

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۴	سپاس و تشکر
۷	چکیده

فصل اول: وضعیت اجتماعی فرهنگی سیاسی و تاریخی قوچان

۲۰	باب اول: حیات اجتماعی و سیاسی زمان آقا نجفی (ره)
۵۵	باب دوم: حیات معنوی - فرهنگی زمان آقا نجفی (ره)
۶۸	باب سوم: شرح حال مختصر و آثار آقا نجفی (ره)

فصل دوم: هستی و معرفت

۸۰	باب اول: فلک و هستی از نگاه متفکر
۹۲	باب دوم: تناسب خدا و انسان و عالم در نگاه متفکر
۱۱۴	باب سوم: معرفت از نگاه دیدگاه آقانجفی (ره)

فصل سوم: خویشتن‌شناسی و اخلاق

۱۵۵	باب اول: خویشتن‌شناسی از نگاه متفکر
۱۸۸	باب دوم: اخلاق در تعلیمات آقانجفی (ره)

فصل چهارم

۲۱۹	فهرستها
-----	---------

چکیده^(۱)

- ۱ - حکیم^(۲) قوچان از جمله صائب نظرانی است که معتقد به دوگانگی نفس و بدن می باشد و به عبارتی نفس را مجرد دانسته و قایل به اصالت نفس است و نفس را «جسمانیة الحدوث و روحانیة البقاء» می داند که در حقیقت با افلاطون و فلوپین و ملاصدرا^(۳) و سبزواری هم عقیده است.
- ۲ - معتقد است که عالم برزخ^(۴) نشته‌ای بالاتر از این عالم و عالم برزخ و عالم آخرت قابل دلبستگی می باشد.
- ۳ - حق را کمال مطلوب انسان دانسته و سعادت^(۵) و کمال^(۶) را غیر قابل انفکاک می داند.
- ۴ - خواری نفس را فتح الفتوح^(۷) می خواند.
- ۵ - انسان را موصوف به صفات الهی می شناسد (الا دو صفت عزت و تکبر) عاشقی را که به رنگ معشوق در نیاید مرده می داند.
- ۶ - اخلاق را مطلق و معرفت را نسبی می داند و به دنبال معرفت افاضی می باشد.
- ۷ - قائل به اصالت و تشکیک وجود می باشد.
- ۸ - در بحث افلاک معنوی پیامبر را قطب عالم امکان و نیر اعظم^(۸) و صادر اول می شناسد به اقوال مختلف.
- ۹ - هر چند که برای ارسطو^(۹) احترام خاصی قائل است ولی باید او را پیرو افلاطون دانست.

1 - Zipe (E) . L'extrait (F)

2 - Wise (E) . Judicieux sage (F)

3 - Molla sadra (ق. ۱۰۵۰ ه. ق.)

4 - Purgatory (E). Le purgatoire (F).

5 - Happiness (E) . La prospérité (F).

6 - Perfection (E). La perfection (F).

7 - Biggest congruct.

8 - Luminary (E). La grande lumière (F).

9 - Arastotle (E) . Aristote (F) (م. ۲۲۱ - ۳۱۶ ق. م)

- ۱۰- دلایل متعددی در برتری انسان بر ملائکه آورده است.
- ۱۱- دعا، صبر، ادای تکلیف، اخلاص^(۱) در عمل را جزء عوامل معنوی مؤثر در سرنوشت انسان می‌داند.
- ۱۲- معرفت نفس را بر همه چیز مقدم دانسته و معرفت ائمه الطاهرین را پیش‌نیاز معرفت حق تعالی و معرفت حق تعالی را آغاز دین می‌داند.
- ۱۳- عشق را در همه موجودات ساری و جاری و آن را ثمره‌ی معرفت و کلید معرفت جمال الهی می‌داند.
- ۱۴- علم را الهاماتی غیبی^(۲) و فیوضاتی باطنی دانسته‌اند که از مقام شامخ عقل فعال^(۳) ریزش می‌کند بر اراضی و قلوبی که معموره و مستعده است.
- ۱۵- به مثل افلاطون به دیده احترام می‌نگرد و به آن اشاره می‌کند.
- ۱۶- هر چند که سعادت و شقاوت آدمی را تحت تأثیر محیط و وراثت دانسته اما نقش اساسی و اصلی را به فطرت واحده و لا یتغیر و اختیار آدمی می‌دهد.
- ۱۷- وحی را ذومراتب دانسته و انسانهای عادی را تا رسیدن به مرحله چهارم (مادون پیامبران) مجاز شمرده است.
- ۱۸- همرنگی با جماعت را نپذیرفته و از ریا و چاپلوسی^(۴) و نفاق و حسد^(۵) مبری و متنفر بوده است.
- ۱۹- برای ایشان هدف وسیله را توجیه نمی‌کرده است (هرچند که از فرط همه گیر شدنش قباحتش از یاد رفته است).
- ۲۰- تعهد و اخلاق را با هم درآمیخته و حکمت علمی و نظری را با هم ممزوج کرده است.

1 - Pure (E). Pur (F).

2 - Hidden inspiration (E). Cachésuggestion (F).

3 - Active reason (E). L'intelligence active (F).

4 - Hypocrisy (E). La flatterie (F). 5 - Jealous (E). L'envie (F).

۲۱- از خواطر ربانی و ملکی و الهی (مرحله ۲، ۳ و ۴ وحی) بهره‌مند بوده است. و خلاصه آنچنانکه ایشان از قول سهروردی^(۱) و میرداماد^(۲) در معنای حکیم فرموده است، حکیم را حکیم نمی‌دانیم مگر اینکه خلع بدن^(۳) نماید و یا خلع بدن برای او ملکه شده باشد، ما نیز او را حکیم متأله می‌نامیم به استناد آنچه که در سیاحت غرب (سرنوشت ارواح پس از مرگ) و همچنین دست‌نویس‌های ایشان که از قلم و زبان ایشان گریخته است که با عمار یاسر (س) و ابوذر غفاری (س) با تلفنهای تصویری قریب به ۷۵ سال قبل از این نوشتار صحبت کرده است. و با آنچه در حیات معنوی نقل کردیم مرحله ۴ وحی و یا خلع بدن برای ایشان میسر بوده است.

مصادف با سالروز مبارک مولود کعبه، لنگر عرش خدا، جانشین مصطفی، همسر بتول عذری، همطراز انبیاء سرور اولیاء قاتل اعداء الله مولی الموحدين علی بن ابی طالب علیه السلام، پایان رسید ۸۳/۶/۹ سیزده رجب یکهزار و چهارصد و بیست و پنج.

حقیر فقیر سر پا تقصیر ملتس مفلس امین

۱ - Sohreverai شیخ اشراق شهاب‌الدین سهروردی، یحیی بن حبش رئیس حکمت اشراق شیخ شهید شیخ

مقتول، متولد به سال ۵۴۹ در قریه سهرورد زنجان، تاریخ شهادت ۵۸۷ سرنوشتی نظیر سقراط دارد.

۲ - Mir Damad در قرن یازدهم می‌زیسته است سعی داشته است فلسفه ابن سینا را به روش اشراقی تفسیر

کند. از شاگردان برجسته ایشان ملاصدرا شیرازی می‌باشد از مروجان مکتب اصفهان است او را معلم ثانی نیز خوانده‌اند.

3 - Projection astral (E). Corps Arracher Entlever (F).

فهرست توصیفی

صفحه	عنوان
۴	سپاس و تشکر
۷	چکیده

فصل اول: وضعیت اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، تاریخی خراسان

۲۰	باب اول: حیات اجتماعی و سیاسی زمان آقانجفی (ره)
۲۰	رشد و گسترش فضای کالبدی شهر قوچان
۲۰	مقدمه
۲۲	موقعیت جغرافیایی شهر
۲۳	یافت و نقشه
۲۴	ساخت اکولوژیک شهر
۲۶	رشد و توسعه فضای کالبدی شهر
۲۶	از مرحله جابجایی شهر تا اصلاحات ارضی
۲۸	سال شمار جمعیتی و وسعتی قوچان
۲۹	زادگاه آقانجفی قزوینی از دیدگاه باستان‌شناسی
۲۹	قوچان در سفرنامه‌ها
۳۰	اطلاعات جغرافیایی
۳۷	دریافته‌های تذکره‌نویسان
۳۸	حکمت و فلسفه و مثنوی
۴۰	نقد اجتماعی
۴۰	بیماری وبای عمومی در عتبات
۴۱	گوشت لذیذ خر نظر کرده

۴۲	آب، آتش، غذا در هنگام حصر نجف
۴۳	اوضاع اجتماعی ایران در بازگشت آقا نجفی (ره)
۴۶	حیات سیاسی زمان آقا نجفی
۴۸	ریشه‌ها و عوامل انقلاب مشروطه در ایران
۴۸	اعلام جهاد آخوند خراسانی
۴۹	به توپ بستن مجلس
۵۰	حرکت آخوند به قصد جهاد و فوت ایشان
۵۱	حمله قوای روس به ضریح امام رضا (ع)
۵۲	جنگ جهانی اول
۵۲	اشغال عراق توسط قوای انگلیس
۵۲	دادن شهریه طلاب از جانب قوای انگلیس
۵۳	ورود بالفور به نجف
۵۴	پایان جنگ بین‌الملل اول و مشکلات جدید
۵۴	وقوع جنگ جهانی دوم و اشغال ایران بوسیله نیروهای متفقین
۵۵	باب دوم: حیات معنوی زمان آقا نجفی (ره)
۵۵	و اما حیات معنوی آن بزرگوار بطور اعم و بطور اخص
۵۷	و اما حیات معنوی آقا نجفی (ره) بطور اخص
۶۰	شرح کوتاهی از احوال و آثار آیه‌الحق، آقا نجفی قوچانی (ره)
۶۳	کتابشناسی آثار آیه‌الله آقانجفی قوچانی (ره) به ترتیب زمان تحریر
۶۶	سال شمار زندگی آیه‌الله آقا نجفی قوچانی (ره)
۶۸	باب سوم: شرح حال آقا نجفی قوچانی به قلم آن بزرگوار
۷۳	نمونه‌هایی از سروده‌های ایشان
۷۳	ز حال گرگ

در تعظیم مقام شامخ عالم ربانی آقا نجفی قوچانی ۷۶

فصل دوم: هستی و معرفت

باب اول: هستی و فلک از نگاه آقانجفی (ره)	۸۰
عوالم وجود	۸۰
وعاء موجودات و بقاء زمان و دهری و سرمدی	۸۱
عوالم اربعه	۸۲
صادر و خلق اول	۸۲
همه‌ی موجودات عالم ذی‌شعور هستند و دائم در حال تسبیح خداوند متعال	۸۳
مباحث مربوط به فلک	۸۴
تفاوت نور و ضیا «ولایت و نبوت»	۸۷
خورشید محسوس و خورشید معقول	۸۹
اقوال قدما و متاخرین در مورد افلاک	۸۹
باب دوم: تناسب خدا و انسان و عالم از نگاه متفکر	۹۲
مفهوم خلیفه الهی انسان	۹۲
انسان مظهر تمام اسماء است	۹۴
انسان کاملتر از ملائک است حتی در عبادت	۹۴
درد دل آقا نجفی از مقدس مآب‌ها	۹۶
دانایان در مقابل پروردگار فروتن‌تر هستند	۹۹
خداوند تبارک و تعالی دیه انسان	۱۰۱
خداوند در دل شکسته مومنین جای دارد	۱۰۳
انسان خداست به حمل شایع صناعی	۱۰۴
مقام انسان در بیان نراقی و حافظ و سبزواری	۱۰۴
گفتار امام علی علیه السلام در بیان خمینی (ره)	۱۰۶
خداوند خود انسان کامل است (ملاصدرا)	۱۰۷

- ۱۰۷..... انسان موصوف است به اوصاف الهی
- ۱۰۹..... هر کس تکبر کند او را دلیل کنم
- ۱۱۰..... سر سلسله همه علتها خداست علت العلل و مسبب الاسباب است
- ۱۱۲..... آقانجفی (ره) وحدت وجود یا وحدت شهود؟
- ۱۱۴..... باب سوم: معرفت از نگاه آقانجفی (ره)
- ۱۱۶..... در وادی معرفت
- ۱۱۶..... اقسام معرفت
- ۱۱۹..... در معرفت حق، سبحانه و تعالی
- ۱۲۰..... معرفت ذات
- ۱۲۱..... در معرفت صفات حق سبحانه و تعالی
- ۱۲۲..... معرفت افعالی
- ۱۲۳..... تنزیه و تقدیس حق
- ۱۲۴..... حقیقت تو محل معرفت است
- ۱۲۵..... معرفت پادشاهی راندن حق
- ۱۲۶..... در مقایسه افعالی آدمی و خداوند
- ۱۲۹..... در معرفت دنیا
- ۱۳۰..... حقیقت و آفت و غرض دنیا
- ۱۳۰..... گفتار آقا نجفی در این مقوله
- ۱۳۱..... مثالها در جادوی دنیا و غفلت اهل دنیا
- ۱۳۲..... ظلمات اسکندر
- ۱۳۳..... نه هر چه در دنیاست مذموم است
- ۱۳۶..... سه جنس آتش دوزخ روحانی
- ۱۳۹..... مراحل کسب معرفت از دیدگاه آقا نجفی (ره)
- ۱۳۹..... پا دن

۱۴۰	راهنمای سلوک
۱۴۲	اخلاص در عمل
۱۴۳	پرستش بی ریا
۱۴۴	دوام ذکر
۱۰۷	سحرخیزی و نماز شب
۱۴۶	توکل و اطمینان
۱۴۹	معرفت از دیدگاه آقانجفی (ره)
۱۵۱	علم از نگاه معرفت شناسانه
۱۵۱	محبت از دیدگاه معرفت شناسانه
۱۵۲	معرفت ائمه طاهرین مقدم است بر معرفت حق تعالی

فصل سوم: مسئله خودشناسی و اخلاق در تعلیمات آقانجفی (ره)

۱۵۷	مسئله خودشناسی و اخلاق در تعلیمات آقانجفی (ره)
۱۵۸	خودشناسی و خداشناسی
۱۵۹	خودشناسی و نبوت
۱۵۹	خودشناسی و معاد
۱۶۰	ارتباط انسان شناسی با قوانین اجتماعی
۱۶۰	نخستین درس حکمت
۱۶۲	انسانیت تو به همین عقل خدادادی است
۱۶۳	انسان از هر حیوانی درنده تر و خطرناکتر است
۱۶۴	تأملی در گفتار حسن زاده آملی در معرفت نفس
۱۶۷	شناخت خدا مشروط به شناخت نفس است
۱۶۸	معرکه آراء حکما «اتحاد عاقل و معقول»
۱۷۰	ایراد شیماس - بعضی از حکمای اسلامی
۱۷۱	جواب حکمای اسلامی به شبهه شیماس
۱۷۳	پاسخ سهروردی به شیماس

- ۱۷۵..... وجود حق تعالی معلوم است به علم حضوری نه علم حصولی
- ۱۷۶..... در باب تجرد نفس.....
- ۱۷۷..... سخن ارسطو در باب تجرد نفس.....
- ۱۷۷..... استدلال کانت بر بقاء و خلود نفس.....
- ۱۷۹..... کشمکش عقل و نفس.....
- ۱۷۹..... مراحل چهارگانه نفس و قوای خامسه و خواص ثانیه و محل آن.....
- ۱۸۲..... لشکریان عقل و نفس از قول امام صادق علیه السلام.....
- ۱۸۴..... نفس به اعتبارات مختلف.....
- ۱۸۶..... نفس سعید و نفس شقی.....
- ۱۸۷..... امهات السیئات است دیو نفس.....
- ۱۸۸..... زیربنای اخلاق انسان‌شناسی است.....
- ۱۸۸..... تطورات خلقت آدمی.....
- ۱۸۹..... احساس کرامت و بزرگواری.....
- ۱۹۰..... ارزشهای اخلاقی مطلق یا نسبی.....
- ۱۹۲..... نظریه‌های مختلف در مورد اخلاق.....
- ۱۹۲..... عاطفی بودن اخلاق.....
- ۱۹۳..... وجدانی بودن اخلاق.....
- ۱۹۵..... دوگانگی کمال و سعادت از نظر کانت.....
- ۱۹۵..... کمال و سعادت از دیدگاه بوعلی و فارابی و نراقی.....
- ۱۹۶..... سؤال شهید مطهری از جناب کانت.....
- ۱۹۷..... نظریه ارادی بودن اخلاق.....
- ۱۹۷..... نظریه زیبایی در اخلاق (افلاطون).....
- ۱۹۸..... اخلاق کلیان و ملامتیان.....
- ۱۹۸..... اخلاق کمونیستی.....
- ۱۹۹..... نظریه اخلاقی راسل.....
- ۱۹۹..... لاق ارسطو.....

۲۰۰	اخلاق دکارت
۲۰۳	شکسته نفسی
۲۰۳	صفات رذیله (حرص، خودپسندی، حسد)
۲۰۵	سخن روسو و ژان پیازه در عوامل محیطی
۲۰۶	تکلیف مالایطاق از خداوند قبیح است
۲۶	چاره جویی های انسان
۲۰۷	هان رهاکن خویش را از نفس خر
۲۰۸	تربیت نفس در کلام مولی علی (ع)
۲۰۹	بر هوای نفس افساری ز نیم افسار نفس قناعت است
۲۱۰	ای که بخشیدی به ما در ابتدا
۲۱۱	بار الها مرا لحظه ای به خود وامگذار
۲۱۳	رئوس ثلاثه عدالت و اطراف آن
۲۱۴	حق نهایت مطلوب انسان است
۲۱۶	بهره مندی از خواطر الهی ملکی و ربانی آقا نجفی «ره»
۲۱۸	مراتب پنجگانه وحی
۲۱۸	اهمیت و ضرورت و مبرم بودن موضوع و مطابقت آن با وضعیت جهان امروز

فصل چهارم: فهرست منابع و ادبیات استفاده شده

۲۲۰	کتابنامه
۲۲۷	فهرست آیات
۲۳۰	فهرست روایات
۲۳۳	فهرست اماکن
۲۳۶	فهرست اشخاص و قبایل
۲۴۲	فهرست اشعار
۲۴۷	فهرست اصطلاحات و اشخاص فارسی به انگلیسی
۲۵۲	فهرست اصطلاحات و اشخاص انگلیسی به فارسی
۲۵۸	فهرست اصطلاحات فارسی به فرانسه
۲۶۳	فهرست اصطلاحات فرانسه به فارسی
۲۶۵	چکیده به زبانی انگلیسی (Zipe)